

Justus Hartnack

Den rene Væren, Intet og Tilblivelse

I en samtale, Georg Brandes havde med John Stuart Mill hævdede denne, at hvad Hegel havde skrevet om metafysik var rent nonsens. Hvad Stuart Mill bl.a. fremhævede var Hegels påstand om, at Væren er lig Intet. "Hvad vil De", siger han, "der skal komme ud af det hele, når man begynder med en sådan sofisme?" (*Brandes samlede skrifter*, Vol. IX p. 540 f.). Det er imidlertid ikke blot Stuart Mill, der ikke kunne acceptere Hegels dictum. At de logiske empirister og de af denne filosofi inspirerede filosoffer betragtede Hegels udsagn på samme måde som Stuart Mill er ikke at forundres over. Også en filosof af Gilbert Ryles kapacitet skal have udtalt at han ikke kunne forbinde nogen mening med begrebet 'den rene Væren'.

Det skal indrømmes, at Hegels sprog kan virke provokerende og kan i ikke ringe grad vanskeliggøre muligheden for at trænge ind i hans tænkning. En nødvendig - omend ikke en tilstrækkelig - betingelse er en interesse (for ikke at sige passion) for at forstå den Hegelianske filosofi; endvidere må man have stor tålmodighed og energi.

Jeg skal i det følgende forsøge at kaste lys over den for forståelse af den Hegelianske logik og metafysik vigtige påstand: Den rene Væren er identisk med intet, og over begrebet tilblivelse, der indføres for at forene den rene Væren med begrebet Intet.

En væsentlig grund til at hævde, at udtrykket 'den rene Væren' er nonsens er, at der er intet man kan pege på eller endda vide, hvad man skal søge efter (der er jo pr. definition ingen kendemærker). Der er med andre ord Intet i verden, man kunne kalde den rene Væren. Det er et begreb, der er ontologisk tomt.

Hermed må imidlertid indrømmes, at forudsætningen for at være i stand til at hævde at et udtryk er ontologisk tomt må være, at man i en vis forstand forstår udtrykket.

Det er her vigtigt at henvise til Gottlob Freges skrift, *Sinn und Bedeutung*. Ved *Bedeutung* menes det, et udtryk eller et ord (et navn) refererer til, står for eller henviser til, hvorimod man med *Sinn* mener det, man skal forstå ved ordet eller udtrykket. Freges velkendte eksempel er, at termen 'morgenstjerne' og termen 'aftenstjerne' har samme *Bedeutung*; de henviser begge til - de benævner begge - planeten Venus. Men de har forskellig *Sinn*. Med udtrykket morgenstjernen menes den planet, der er synlig om morgenen medens der med udtrykket aftenstjernen menes den planet, der er synlig om aften.

Det er klart, at et udtryk kan have *Sinn* uden at have *Bedeutung*. For at tage endnu et eksempel fra Frege. Sætningen "Himmelleget længst væk fra jorden" har givetvis *Sinn*. Vi forstår alle, hvad sætningen udsiger; det er imidlertid tvivlsomt, om den har nogen *Bedeutung*.

Intet kan, som sagt, være uden at være noget bestemt (e.g. en kanin, en edderkop, en amøbe, et begreb, et tal, etc. etc.). Det, der *er* må have bestemte egenskaber og karakteristika. Det er en betingelse for at have *Bedeutung*. Hvad sker der hvis man abstraherer fra alle og samtlige kendemærker og karakteristika? Vi får da et begreb, som vi selvklart ikke kan danne nogen som helst forestilling om; det er ikke et begreb, der har, eller under nogen tænkelige omstændigheder kan have nogen ontologisk funktion. Det er en logisk umulighed. Men betingelsen for at kunne have dette må være, at jeg er i stand til at forstå, hvad der menes med at alle kendemærker er borttænkte. Jeg må med andre ord forstå, hvad der menes med udtrykket 'den rene Væren'. For at kunne hævde at begrebet 'den rene Væren' ikke har nogen *Bedeutung* må jeg forstå dens *Sinn*.

Når Hegel derfor hævder, at den rene Væren er identisk med Intet har han ret for så vidt angår begrebernes *Bedeutung*, men selvsagt ikke, hvad angår deres *Sinn*. Når den rene Væren er ontologisk tom, er det et paradigma på, hvad der menes med begrebet Intet.

For at forene og forbinde de to begreber indfører Hegel begrebet Tilblivelse. Det er imidlertid et begreb, der er blevet misforstået (af bl.a. Trendelenburg og Kierkegaard). Man har beskyldt Hegel for at indføre bevægelse i logikken. Men det er som sagt at misforstå Hegel. Man har opfattet begrebet som om det skulle forene og forbinde to ontologiske begreber i stedet for at være det, det faktisk er: et logisk bindeled mellem et begrebs *Sinn* og dets deraf følgende manglende *Bedeutung*. Af begrebet den rene værens *Sinn* følger at begrebets *Bedeutung* er begrebet Intet. Begrebet Tilblivelse skal derfor, i denne sammenhæng, forstås som identisk med

begreber som 'følger af', 'implicerer' eller 'får man'; sådanne begreber står selvklart ikke for nogen bevægelse. Det gør de lige så lidt som fx påstanden, at "summen af vinklerne i en trekant er (eller bliver) 180 grader", er udtryk for en tidstagende proces eller bevægelse. Man kan oversætte udtrykket "af begrebet 'den rene Væren' følger, hvad angår dets *Sinn*, at det ingen *Bedeutung* har" til "begrebet 'den rene Være'n bliver med hensyn til dets *Bedeutung* til Intet". Begrebet Tilblivelse er, når det drejer sig om relationer mellem begrebet den rene Væren og begrebet Intet et rent logisk begreb.

Mange af Hegels teser forvandles fra at være kontroversielle til at blive selvklare og i overensstemmelse med almindelig sprogbrug - det sprog hvori, som Hegel siger, alle vore kategorier er indbyggede ("niedergelegt") - dersom man, blandt andet, adskiller *Sinn* fra *Bedeutung*.